

Stiftsrejse til Lake Tanganyika Diocese, Tanzania

Rapport af Poul Geil efter besøg i august 2024

Let opvarmning af hænderne ved at gnide dem imod hinanden, tre klap med hænderne, tre tramp med fødderne og tre knips med fingrene.

Sådan var den treenige hilsen, som en af de tanzanianske provster lærte os, og som gennem vores mange besøg i sognene bredte sig til ikke bare os, men også i de af sognene, som kun kendte den noget kortere udgave med kun tre klap i hænderne.

Hilsenen og de mange bønner afspejlede noget af den meget frimodige glæde over troen, som vi mødte og lod os opbygge af. Vores tanzanianske værter bad med os mange gange om dagen. Ikke bare ved måltider, men fx også før hver køretur.

Det var konkrete, livsnære og tillidsfulde bønner, men der var også, fik vi fortalt, et element i dem af en underliggende frygt, som præger den tanzanianske tankegang – både med baggrund i oprindelig afrikansk tro og de vilkår som er så meget mere usikre end vores.

Der var i det hele taget mange og meget tydelige udtryk i det offentlige rum for troen. Ved vores første indenrigsflyvning så vi en stribe vin med tydelige kors og teksten "Altar Wine" på etiketten på en hylde i lufthavnens supermarked, og på lastbiler og tuktuk knallerter stod der ord som "God bless me" og "God help me again" eller en tak til Jesus på swahili med ordene "Asante Jesu" – vi så selvfølgelig også tilsvarende muslimske ord på vejene.

Der er mere end 60 procent kristne i Tanzania, men også mange muslimer og en del, som bekender sig til oprindelig afrikansk tro, og selv for kristne og muslimer kan den oprindelige afrikanske tro spille en væsentlig rolle, så det ikke bare er et enten eller.

Vi besøgte et enkelt sogn i Dar Es Salaam og 21 sogne i det stift, som var målet for vores rejse, Lake Tanganyika Diocese – vi skulle have besøgt 22 sogne, men et problem med den ene bil gav så stor en forsinkelse, at et besøg måtte skæres fra, selvom vi fortsatte til langt ud på aftenen.

Stiftet er ungt, oprettet i 2014, og det er i kraftig vækst, så øjebliksbilledet er, at vi besøgte op imod halvdelen af de 47 sogne, men der er mange menighedsplantninger, så antallet af sogne er støt stigende.

Medlemstallet i stiftet i Tanzania er lige nu ca. 12.000 mod de ca. 370.000 medlemmer i Haderslev Stift, men en meget stor del af medlemmerne i Tanzania er regelmæssige kirkegængere. Hos dem er medlemstallet stigende, og hos os er det faldende.

Geografisk er stiftet lidt større end Danmark, så vi kom vidt omkring, med fly og hårdt prøvede firhjulstrækkere på veje, som meget ofte var meget hullede og ikke altid mindede om veje.

Allerede i Dar Es Salaam fortalte den lokale præst, at forholdet mellem kristne og muslimer er godt. Der indgås ægteskaber på kryds og tværs, og både kristne og muslimer deltager i bryllupper hos hinanden. Det gode forhold mellem kristne og muslimer fik vi senere på rejsen bekræftet af den nyligt pensionerede biskop, Ambele Mwaipopo, som i sin tid tog initiativet til at foreslå en venskabsaftale.

Den nye biskop, Imani Chipona, var tiltrådt et par måneder før vores besøg og stødte først til de sidste dage af rejsen, da han indtil da var til bispemøde i Arusha.

Forholdet mellem kristne og muslimer er dermed et helt andet i fastlandet end på Zanzibar, hvor der kun er et meget lille mindretal af kristne, og hvor forholdet mellem kristne og muslimer er anspændt.

Fra en rejse med Danmission til Zanzibar i 2018 ved jeg, at der i perioden 2012-13 var både syreangreb og drab fra muslimsk side på Zanzibar, og det var tæt på at gå helt galt, men et godt samarbejde med regeringen på fastlandet og et lokalt samtaleforum, Zanzic, med repræsentanter fra alle de større religiøse grupperinger gjorde det muligt at nedtrappe konflikten og skabe noget nær fred igen.

Zanzic er en sammentrækning af ZANZIBAR Interfaith Center.

Vi var på forhånd spændte på, hvor engageret den nye biskop ville være i etableringen af en venskabsforbindelse, men han viste sig lykkeligvis at være meget engageret, og det samme viste sig at være tilfældet med vicebiskoppen, Zebedavo Mbilinvi, og generalsekretæren, Fredrick Kilongodzi.

I kirkerne blev vi modtaget med sang, ofte støttet med keyboard og store højtalere og nogle gange også med afrikanske trommer og dans. Nogle steder var det mest playback, og det oplevede ikke kun vi, men også begge biskopper som en trist udvikling. De unge efterspørger populærmusikken og de mere kendte musikeres stemmer, fik vi at vide, og det blander sig desværre med det mere oprindelige udtryk, selvom de fleste i menighedernes kor var fantastiske sangere.

De store højtalere skulle også ses som forsøg på at trække folk til - i en uskøn konkurrence med især karismatiske kirker i nabolaget. Karismatiske kirker fisker ofte ikke så meget i søer eller floder som i spande, fik vi at vide, og spandene skulle så forstås som eksisterende kristne kirkesamfund som fx det evangelisk-lutherske.

Næsten ingen af kirkerne var helt færdige, og en del af dem var langt fra færdige, men de var alle i brug. Ofte var der kun huller til vinduerne og ikke glas, fordi der endnu ikke havde været råd til glas. I den kolde og våde tid, er der brug for vinduesglas, men på den årstid, hvor vi var der, kunne det også ses som et plus på den måde, at kirkerne så i mere end én forstand åbnede sig ud mod det omgivende samfund. Den tanke vendte jeg med biskop Mwaipopo, og han havde ikke selv haft den, men lod til at finde den interessant, selvom den naturligvis ikke ændrede på behovet for at få glas i vinduerne.

Det var tankevækkende, at alterudsmykningen ikke var buketter i fine vaser som hos os, men potteplanter i gamle og slidte plastikbeholdere med noget af de oprindelige etiketter i behold. Stolene var da heller ikke designerstole, men stole af plastik i forskellige farver og med teksten "Neema Ya Mungu" præget på ryggen. På dansk: Guds nåde. Et sted var en af plastikstolene gået i stykker, men fiskesnøre gennem en række huller på hver sin side af bruddet gjorde, at den alligevel kunne bruges.

Der var en imponerende virkestrang, og da vi en af de sidste dage besøgte en kirke i Mpanda, som kun bestod af et skrøbeligt træskelet og nogle blikplader, gjorde det et stærk indtryk på os, at det var en fuldt funktionsdygtig kirke med et aktivt kirkeliv.

Kilimahewa hed sognet, og mens vi var der, blev der samlet ind til fundament til en mere blivende kirkebygning. Da meget af arbejdet – hvis ikke det hele – udføres af frivillige, kan der udføres meget for få midler, og budgettet for fundamentet var 2.000.000 tanzanianske shillings – ca. 5.000 danske kroner.

Vi så desværre også steder, hvor byggerier var gået galt, fordi der ikke havde været en tilstrækkelig faglig indsigt og styring.

Andre steder fik vi udpeget et stort træ, som gudstjenesterne var blevet holdt under, før en kirke var blevet bygget. I Nsimbo, som var et af de sogne, vi besøgte, var det sket under et mangotræ med en meget stor krone, der dannede et naturligt tag.

Egentlig skal der være 200 medlemmer, før en menighedsplantning kan anerkendes som et sogn, men der dispenseres, hvor det er nødvendigt for at fastholde den evangelisk-lutherske kirkes tilstedeværelse i området, og kirken med træskelet og blikplader var oprettet som sogn i 2022, da der kun var 15 medlemmer – som altid inklusive børn. Nu var der 65 medlemmer og en kirkegang på omkring 30 på en almindelig søndag.

Først når menigheden anerkendes som et sogn, kan de få en præst, men både i menighedsplantninger og sogne er der evangelister, og præster fra andre sogne kommer på besøg fra de sogne, som menighedsplantningerne udgår fra. Der udføres et stort lægmandsarbejde, også i forkyndelsen, men kun præsterne forvalter sakramenterne.

Om lørdagen var vi til cellemøder med de familier, vi overnattede hos. Ved det møde, jeg var til, var den lokale præst med, men han sad sammen med os andre, og det var to kvinder, som ledte mødet.

I et bysamfund som Mpanda med ca. 200.000 indbyggere er der omkring 200 forskellige kirkesamfund - ofte centreret omkring et enkelt menneske med en stærkt karismatisk tilgang - så konkurrencen er meget stor, og en del af de mange kirkesamfund er snarere pengemaskiner end kirker, da der lokkes med medgang, hvis man betaler nok til kirken – meget ulig den evangelisk-lutherske tankegang.

Et sogn behøver ikke mere end knap nok at være etableret som sogn, før der også derfra arbejdes med menighedsplantninger andre steder. Så vidt jeg husker, var selv kirken med det skrøbelige træskelet og blikpladerne i gang med menighedsplantning, så tanken er ikke, at kirkerne skal have styr på deres egne udfordringer, før de kan hjælpe andre. I stedet er de drevet af en stærk trang til at dele den gode fortælling om Guds nåde med andre, så flere og flere kan blive kristne.

Nogle steder går de endda i gang med nye menighedsplantninger, før de selv får status som et sogn, og det er ofte en eller flere tilflyttere fra områder, hvor den evangelisk-lutherske kirke står stærkere, som er anledning til, at en menighedsplantning opstår.

Sideløbende arbejdes der mange steder med at bygge kirkerne større, at bygge præsteboliger og at etablere fx børnehaver og skoler for de mindste.

I Sumbawanga besøgte vi et beundringsværdigt arbejde for gadebørn, som ikke var en del af den evangelisk-lutherske kirke. Det er støttet af Vor Frelsers kirke i Vejle, så der er en dansk tilknytning til stedet og endda til Haderslev Stift. Det hedder Bethania, og en af provsterne blev så optaget af det, at han straks overvejede, om noget lignende kunne etableres i hans provsti.

Børnehaver og skoler for de mindste er ikke kun hjælpearbejde og et vindue til samfundet omkring kirken, men også noget, som kan generere indtægter til kirkens arbejde, og mange steder arbejdes der også med anden indtægtsgivende virksomhed.

En af kirkerne ville gerne investere i en maskine til afskalning af majs, som medlemmerne selv kunne /have glæde af, men som også kunne lejes ud til andre, og andre kirker byggede herberger eller bygninger til små butikker. Mange havde små landbrug sammen med kirken og kirkegården, og en enkelt kirke var i gang med opbygningen af en større svineproduktion.

Det er nødvendigt, at menighederne har indtægtsgivende virksomhed, for medlemsbidragene alene kan ikke sikre kirkelivet og det ønske om vækst, som er så tydeligt og kun kan aftvinge dyb respekt fra vores side. Et dansk menighedsråd ville nok blive forpustet, længe før projekterne var blevet så mange, men stoltheden og glæden lyste ud af dem, når de fortalte om deres mange og ofte meget store projekter.

En skolelærer har en månedsløn på omkring 1.200.000 TZS, mens en præst tjener omkring en tiendedel af det. En provst tjener 150.000 og en biskop 200.000 - med den aktuelle kurs svarer biskoppens løn til ca. 500 danske kroner om måneden - og selvom det meste er meget billigere end herhjemme, må de fleste i kirken arbejde ved siden af for overhovedet at kunne få det til at hænge nogenlunde sammen.

En af provsterne havde i mange år arbejdet for regeringen, men forkyndte ved siden af, og da biskop Mwaipopo opfordrede ham til at blive præst i den evangelisk-lutherske kirke, opgav han sin gode løn og blev præst, før han senere blev provst.

Den utilstrækkelige økonomi betyder også, at både præster og provster kan være henvist til gåben og cykler eller måske små motorcykler, selvom afstandene er meget store, og vejene i øvrigt også er voldsomt støvede.

Lønningerne er ikke så lave i alle de tanzanianske stifter, men Lake Tanganyika ligger i en del af Tanzania, som er fattigere end andre steder. Området har dog regeringens bevågenhed, og der bygges på en lufthavn ved Sumbawanga, som kan være med til at skabe bedre betingelser for den økonomiske udvikling i stiftet. Derfor er det også et håb, at lønningerne i kirkerne med tiden vil kunne øges.

Prisniveauet i Tanzania gør, at en enkelt indsamling i Danmark vil kunne gøre en stor forskel i et sogn dernede, og det betyder modsat, at gæster derfra ikke selv kan finansiere besøg i vores stift, men det er fra begge stifter en klar forudsætning for venskabsaftalen, at den ikke sigter mod økonomisk hjælp fra os til dem.

Ønsket fra begge sider er et ligeværdig forhold, som bæres af ånd og venskab, hvor forbøn og deling af glæder og sorger til gensidig inspiration er blandt de vigtigste elementer i aftalen. Juridisk set er det da også helt udelukket at sende ligningsmidler til kirken i Tanzania, men indsamlinger og støtteprojekter herhjemme kan overvejes, og hvis det sker, vil det helt sikkert blive taget imod med glæde, selvom det ikke er det, venskabsaftalen bygger på.

Ligeværdighed kan vel også være at dele ud af hver sit helt forskellige overskud – som fx et overskud af begejstring over at nå stadig flere mennesker med den gode fortælling om Guds nåde eller et overskud af økonomiske muligheder?

Vi havde beskedne gaver med til menighederne, ligesom vi hver især havde små gaver med til de værtsfamilier, som vi overnattede hos. Gaverne til menighederne var hjerter af træ, som bestod af mørkt træ fra Tanzania og lyst træ fra Danmark, som var sat sammen i et mønster, der mindede om flettede julehjerter. Symbolikken blev hver gang udlagt af vores egen swahilitalende Robert Strandgaard Andersen, præst i Hjordkær Kirke i Aabenraa Provsti, og både gaven og udlægningen blev hver gang taget imod med glæde.

Menighederne tog imod os med rigelig mad, ofte varm mad, og enkelte steder fik vi også gaver med hjem. Den mest bemærkelsesværdige gave var en levende høne, som vi resten af dagen havde med i den ene af bilerne. En levende høne regnes, fik vi at vide, som den mest ærefulde gave, man kan give

en gæst, så også i den gave var der en tydelig symbolik. Heldigvis havde biskop Mwaipopo forståelse for, at vi ikke kunne tage den med hjem, så på hans forslag gav vi den sidst på dagen til chaufføren, som med stor glæde tog den med hjem til sin familie.

Kirketugt er et tema i den evangelisk-lutherske kirke i Tanzania, og når en kirketugt er udstået, bliver det genoptagne medlem ført ind i kirken ved gudstjenestens begyndelse den førstkomende søndag.

Den søndag, hvor vi deltog i gudstjenesten i katedralen i Sumbawanga, var der en stor gruppe, som blev genoptaget efter selv at have forladt kirken. De havde dannet en lokal afdeling af en karismatisk præget bevægelse, Morning Glory, og det havde været en dyb konflikt, men efter mange samtaler havde kirken og udbrydergruppen fundet hinanden igen, og velkomsten var hjertelig, selvom der stadig var sår, som ikke var lægte.

Noget af konflikten var opstået, da biskoppen sammen med kirkerådet havde besluttet at forflytte en præst. Præsterne bliver ofte forflyttet, tit efter bare 1-2 år, og da vi fortalte, at præster hos os ikke forflyttes, men selv søger andet embede, hvis de ønsker det, drøftede vi fordele og ulemper ved begge dele.

Ved hyppige forflytninger gror en præst ikke fast og mister initiativet, så han eller hun bliver magelig, lød deres begrundelse, og de hyppige forflytninger giver også ledelsen flere muligheder for at sætte retningen i sognene. Det sidste kan der, forstod vi, være brug for i en ung kirke, hvor den evangelisk-lutherske tilgang ikke hos alle præster og menigheder er så fasttømret, som den oftest er i vores meget ældre kirke.

Omvendt kan der, fortalte vi, ved de lange ansættelser udvikles dybere relationer mellem præst og menighed, som når præsten gifter en af sine tidligere konfirmander, døber parrets børn og begraver bedsteforældrene, og hverken præsten selv eller hans familie bliver tvunget til at betale prisen for endnu en uønsket forflyttelse.

Der kan være fordele og ulemper ved begge dele, og den forskellige praksis hænger i høj grad sammen med de meget forskellige vilkår, der er i vores to stifter.

Kirketugt er fremmed for os i Danmark, og der er i det hele taget et større fokus på moral i kirken i Tanzania end hos os.

Dæmonuddrivelse er et andet tema, som nogle af os havde en kort, men spændende drøftelse af ved et af besøgene. For en tanzanianer er dæmonuddrivelse en erfaret virkelighed, så en teoretisk diskussion af, om dæmoner er virkelige, var ikke relevant, men vi var enige om, at det er vigtigt at skelne mellem psykisk sygdom og dæmonbesættelse.

En af aftenerne tilbragte jeg selv i selskab med en teologistuderende, Peter, i det hjem, som jeg overnattede i, og igen mærkede jeg en gensidig interesse for at samtale om teologiske emner med det på én gang fælles og forskellige udgangspunkt, som vi havde.

Han spurgte først, om det er os, der kommer til Gud, eller Gud, der kommer til os, og i lyset af det stærke fokus på moral, som også han havde, virkede det til at være en befriende tanke for ham, at vi hverken kan eller skal komme til Gud, men må lade Gud komme til os.

Peter og jeg talte også om det ondes problem, og vi så sammen noget af det i lyset af fortællingen om tårnet i Siloa, som var styrtet ned over en menneskemængde, for i den afviste Jesus, at det var sket, fordi de dræbte havde været mere skyldige end andre.

Der var meget at tale om under rejsen, og det tror jeg på, at der også vil være i årene, der kommer, for selvom vi i begge stifter er evangelisk-lutherske og har rigtig meget til fælles, har vi forskellige tilgange til ganske mange spørgsmål.

Som jeg ser det, er det netop kombinationen af det fælles og det forskellige, som vi kan bygge en både væsentlig og varig venskabsforbindelse på, og den meget festlige aften med underskrivelse af venskabsaftalen var en både rørende og overbevisende fortælling om et gensidigt og dybfølt ønske om det.